

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล
กรณีศึกษา ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

Public Participation in Seagrass Bed Conservation : A Case Study of
Tambon Koh Libong, Amphoe Kantang, Changwat Trang

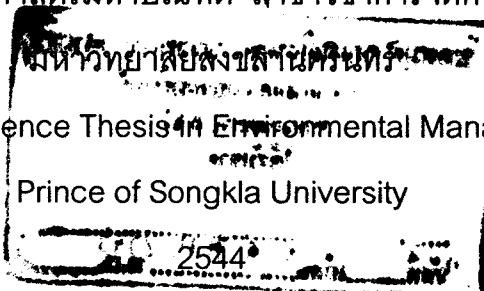
สุชาติ บรรจงการ

Suchat Bunjongkan

เลขที่ GC1023.42 สว 2 2544
Bib Key 218172

วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Master of Science Thesis in Environmental Management
Prince of Songkla University

ชื่อวิทยานิพนธ์	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล กรณีศึกษา ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
ผู้เขียน	นายสุชาติ บรรจงการ
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2544

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล โดยศึกษาปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการร่วมกันอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลของชุมชน และความสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้นของแหล่งหญ้าทะเล อันเป็นผลมาจากการอนุรักษ์ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการอนุรักษ์ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในพื้นที่ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

ผลการวิจัยพบว่า การอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลเป็นผลมาจากวิกฤติการณ์ทรัพยากรประมงในชุมชนที่มีสาเหตุมาจากการทำประมงผิดกฎหมาย ได้แก่ อวนรุน อวนลาก ระเบิด ยาเบื้อ และอวนซัก การจับสัตว์น้ำที่มากเกินไปเกินขีดจำกัดของธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งหญ้าทะเล ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ และกลุ่มแกนนำต่างๆ เกิดความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งได้รับการกระตุ้นจากองค์กรพัฒนาเอกชน (สมาคมหยาดฝน) จึงนำไปสู่กิจกรรมต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลในเวลาต่อมา โดยเริ่มต้นจากการแสวงหาแนวทางและเรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ด้วยรูปแบบการประจุมร่วมกัน การทำความเข้าใจ และเผยแพร่ข้อมูลการอนุรักษ์ภายในชุมชน ทั้งผู้นำชุมชนและนักวิชาการได้เรียนรู้จากการทำวิจัยร่วมกัน กระบวนการทำกิจกรรมการอนุรักษ์หญ้าทะเล สามารถจัดอยู่ในขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนวทางการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในชุมชน

ได้แก่ ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจ ความเป็นผู้นำ ความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญ ประโยชน์ และการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล วิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และความสัมพันธ์แบบครูและลูกศิษย์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ นโยบายและกฎหมาย ทั้งนี้ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่างมีการปฏิสัมพันธ์เกี่ยวพันกัน เมื่อพิจารณาผลจากการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล โดยการทดสอบทางสถิติแบบที (t-statistic) ในรูปของการทดสอบแบบจับคู่ (paired test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ $\alpha = 0.05$ ปรากฏว่าทรัพยากรประมงมีความสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ ปริมาณการจับกุ้งและหอยได้มากกว่าเดิม ระยะทางในการเดินทางไปทำประมงกุ้งและหอยลดลงกว่าเดิม และระยะเวลาในการจับหอยน้อยกว่าเดิม นอกจากนี้ ยังพบว่าหญ้าทะเลมีการแพร่กระจายครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น และความเสื่อมโทรมของแหล่งหญ้าทะเลลดลง

อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลในปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรค ทั้งปัญหาที่เกิดมาจากภายในชุมชน ภายนอกชุมชน และจากภาครัฐ ซึ่งได้แก่ กลุ่มทำงานด้านการอนุรักษ์ มีน้อยลง ขาดการเชื่อมโยงแนวทางการอนุรักษ์สู่คนรุ่นหลัง เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในชุมชน การรुक้าทำประมงชายฝั่งโดยเรืออวนลาก การปล่อยน้ำเสียจากนาุ้ง การขาดการเอาใจใส่ดูแล โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และขาดการควบคุมและบังคับใช้มาตรการที่มีอยู่ของภาครัฐ เนื่องจากชุมชนมีพลวัต จึงทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยหรือเงื่อนไขที่เอื้อต่อความเข้มแข็งของชุมชน

Thesis Title Public Participation in Seagrass Bed Conservation : A Case Study
of Tambon Koh Libong, Amphoe Kantang, Changwat Trang
Author Mr. Suchat Bunjongkan
Major Program Environmental Management
Academic Year 2001

Abstract

This research aims to study the process of public participation and the characteristics of each stage in the process of seagrass bed conservation. The research includes social, economics and political factors of community as well as other external factors contributing to the conservation. Based on both qualitative and quantitative research approaches, the study focuses on the fertility of seagrass bed, problems and limitations of the conservation. Finally, specific suggestions for the development of public participation in seagrass bed conservation are derived from the findings.

It is found that the seagrass bed conservation is the consequence of the depletion of fishery resources, which is caused by illegal fishing, such as push purse net, a tug purse net, bomb, poison and a draw purse net. Moreover, over-fishing and the degradation of coastal resources, especially seagrass bed, has led to increasing awareness of village leaders, in both formal and informal organizations. The motivation of a non-governmental organization (NGO) (Yard Phon Association) is another factor contributive to the conservation. The public participation process began with learning from villages which have successful experiences in seagrass bed conservation. Then, information and knowledge about the conservation were disseminated among the villages as the consequence of a related action research project conducted collaboratively by academics and the villagers. The enforcement of laws and regulations was also significant. The participation process can be categorized into 5 stages : 1) identifying problems and their causes, 2) brain storming for strategic plans, 3) getting involved in implementation, 4) sharing benefits, 5) evaluation.

Factors contributive to the public participation are as follows :

Internal factors includes social and economic conditions, leadership, the understanding of the importance and approaches to conserving seagrass bed, gaining conservation information, participating in conservation activities, sharing benefits from the conservation outcomes, villagers ways of life which rely on natural resources, kinship and teacher-students relationships.

External factors are related to government agencies, NGO, academics and the enforcement of laws and regulations. Both internal and external factors are interactive. The findings significantly illustrated by t-statistic and paired test indicate that oyster and shrimp are caught in larger amounts, to fishing required less time and shorted distances. Moreover, seagrass bed cover wider areas and the degradation of seagrass is less.

However, there are a number of problems in the conservation process caused by the internal and external factors. Some problems are related to government agencies, such as the lack of experts and active officials, the lack of cooperation from the younger generation, conflicts in the community, the invasion of tug purse net, sewage from shrimp farms, the passiveness of the government agencies and the lack of law enforcement.

In fact, factors and conditions of the public participation have been closely associated with the community dynamics.